

[0826] [Besprek] Bastiaan David van der Velden, *‘Waar gaan wij heen met het Fries?’ Het gebruik van de Friese taal in het juridische en in het bestuurlijke verkeer in de laatste twee eeuwen. Proefskrift Universiteit van Amsterdam. Nijmegen (2004), Wolf Legal Publishers, 569 siden. ISBN 90-5850-084-5.*

‘Hjoed njoggentjinn april njoggentjinn hûndert fiif en njoggentich, ferskynden foar my, Mr. Gerben Huizinga, notaris mei stânplak Damwâld:

1. de hear Dirk van Kammen, administrateur, wenjend yn Damwâld [...];
2. a. de hear Pieter Duijff, wurdboekskriuwer, wenjend yn Rinsumageast [...];
b. frou Lina Christina Veenstra, direksjesekretaresse, wenjend yn Noard-burgum [...].’

Tanksij it mânske proefskrift *‘Waar gaan wij heen met het Fries?’ Het gebruik van de Friese taal in het juridische en in het bestuurlijke verkeer in de laatste twee eeuwen* fan Bastiaan David van der Velden (2004) wyt ik no dat de Frysktalige akte fan levering dêr’t de iepeningstekst fan dit besprek út komt, by it Kadaster yn Ljouwert yn in kartonnen doaze bedarre is, wylst de net-ûndertekene Nederlânske oersetting ynskreaun is yn de registers. De lêzer fan it boek kin ek meigenietsje fan de wegering fan Kadastermeiwurker C. de Boer om yn 1983 nei fjirtich tsjinstjierren in ôfskiedsresepsje te hâlden om reden dat it Kadaster de Frysktalige akten net serieus naam.

De rjochtshistoarikus Van der Velden jout yn syn dissertaasje in kronologysk oersjoch fan de ûntjouwing fan it Frysk as offisjele taal sûnt, sa’t de titel fan it boek oanjout, it begjin fan de njoggentjinde ieu. Behalven in kronologyske behanneling fan de feiten en foarfallen, giet er yn de lêste haadstikken oer op in tematyske beskriuwing fan it Frysk yn notariële akten. Earder is yn literatuer oer it Frysk yn it offisjele ferkear ek wol rynsk omtinken jûn oan de ûntjouwing fan it Frysk op dat mêd. Dêrby falt te tinken oan Sjoerd van de Schaaf syn *Skiednis fan de Fryske biweging*, Klaas van Dijk syn *De ûntjouwing fan it Frysk yn it offisiële ferkear* en fansels Peter Boomsma syn monografy oer Kneppelfreed, mar yn dizze stúdzje wurdt de matearje sterker as ea út in net-Frysk perspektyf wei beskreaun. De auteur hat in ûnbidigen tal argyfboarnen rieplachte, ûnder oare út argiven fan de ministearjes fan justysje en ynlânske saken. It opdijpen fan al dy argyfgegevens is ien fan de winstpunten fan dit boek. Mar, der binne mear pluspunten. De tige kreas opmakke tekst is flot skreaun en lêst dêrtroch o sa noflik. Wa’t in bytsje thús is yn de skiednis fan it Frysk yn it offisjele domein, sil yn it boek in hiel soad bekends jinkomme, want der komt neist net earder ûntsluten argyfmateriaal ek in soad ynformaasje út de besteande literatuer yn it boek foar. Sa sil de lêzer dy’t Boomsma syn boek oer Kneppelfreed lêzen hat, net mear sa’n soad nijs oer it Saailânysidint lêze. Benammen it publyk dat net yn de matearje ynwijd is, wurdt op ’en bêsten troch Van der Velden ynformearre.

By de wize fan it ûndersyk en de opset fan it boek kinne wol wat fragen set wurde. Om bygelyks antwurd te jaan op de fraach hokker rol oft it Frysk yn de njoggentjinde en it begjin fan de twintichste ieu yn de rjochtbank spile hat, wurdt op basis fan krante-

ferslaggen in byld fan de taalsituaasje sketst yn it gerjocht fan It Hearrenfean. By de kar fan dat rjochtsplak set de auteur sels al fraachtekens troch terjochte op te merken dat It Hearrenfean nei alle gedachten net de meast gaadlike kar west hat, omdat it troch syn meartalich of net-Frysktalich achterlân net echt represintatyf wêze kin. Yndie hie better sjoen wurde kinnen nei oare, mear Frysktalige kantonnen, mar der is ek wol wer begryp foar op te bringen dat de ûndersiker roeie moast mei de riemen dy't er hie. Krekt fan It Hearrenfean lykje kranterjochtbankferslaggen te bestean dy't Frysktalige sitaten opnamen. As op basis fan dy ferslaggen de konklúzje lutsen wurdt dat yn de njoggentjinde ieu dochs noch wol aardich wat Frysk troch justisjabelen brûkt waard, kin mooglik in fraachteken by de wearde fan dy konklúzje set wurde. Troch in tekoart oan gegevens oer de taalkar fan de steande en sittende magistratuer, wurde yn it boek dêr gjin hurde útspraken oer dien. Dêr hie lykwols neffens noat 48 op side 84 wol ûndersyk nei dien wurde moatten. Yn dy noat wurdt nammentlik nei oanlieding fan it ferskinen fan it boek *Rechterlijk Friesland 1811-1999. Naamlijst leden rechterlijke macht, leden Openbaar Ministerie en griffiers* fan Rienk Wegener Sleeswijk en Lourens Oldersma, dêr't op basis fan it berteplak fan de leden fan de rjochterlike macht in rûzing yn dien wurdt hokker persintaazje Frysk prate koe, de suggestje dien om op in hiel oare, al ferantwurde wize, wat te sizzen fan de taalhâlding fan dy persoanen. It hie moai west as yn dat boek dat ûndersyksútstel ta útfier kaam wie, mar Van der Velden lit lizze wat er sels útstelt.

De ûndersiker hat derfoar keazen om yn it grutste part fan syn boek in kronologyske yndieling te folgjen. De lêzer wurdt spitigernôch net fan him gewaar wêrom't de periodisearring der út sjocht sa't dy der by him út sjocht. Fan de auteur hie op 'en minsten ferwachte wurde mocht, dat er oanjûn hie wêrom't er foar beskate sesueren yn de skiednis fan it Frysk yn it offisjele domein keazen hat. As foarbyld dêrfan kin haadstik seis jilde, dat oer de aspekten fan it gebrûk fan it Frysk yn it offisjele ferkear yn it tiidrek 1933-1951 giet. Klaas van Dijk hat yn syn earder oanhelle wurk it jiertal 1933 ek as begjin fan in nij tiidrekje, mar hy lit dat tiidrek, dat er yn it haadstik 'De ûntjouwing fan it Frysk yn it offisiële ferkear' de earste faze neamt, yn 1940 ophâlde. Van Dijk syn ferfolch is dan 1940-1951, dat de namme 'yntermezzo' meikrijt. Yn de ynliding op it seisde haadstik noch yn it haadstik sels kin wat werom fûn wurde fan in ferantwurdig om ta dat begjin- en einjier fan it tiidrek te kommen. Likemin wurde wy gewaar wêrom't ôfwykt wurdt fan Van Dijk syn kar om it tiidrek 1933-1951 yn twaen te spjalten. It jier 1951 is fierders wol begryplik, mar der hie likegoed keazen wurde kinnen foar it jier 1956, doe't de Wet gebrûk Friese taal in het rechtsverkeer publisearre waard. Dy wet wie in streekrjocht gefolch fan Kneppelfreed en dêrmei suver in rêstmomint yn de skiednis. Yn de ynlidende ferantwurdig by it haadstik hie de kar fan de auteur helder wurde moatten.

In oar foarbyld fan in net-motivearre periodisearring is haadstik alve. Yn dat haadstik stiet it tiidrek 1956-1970 sintraal. Yn it haadstik wurde ûntjouwingen beskreaun oant it ûndersyk fan de kommisje-Van Ommen nei it algemiene regearingsbelied oangeande de fraachstikken op it mêd fan de Fryske kultuer. Dit haadstik iepenet lykas

mear haadstikken alhiel sûnder yntroduksje. Nei it alfde haadstik, dat dus de tiid oant 1970 ta beskriuwt, folget tematysk it haadstik oer de kommisje-Van Ommen en dêrnei wurdt de lêzer it trettjinde haadstik foarset, dat it Frysk yn it offisjele ferkear nei 1974 behannelet. Is dêrmei 1970-1974 stilswijend in selsstannige perioade yn de ûntjouwing fan it Frysk as offisjele taal woarn?

Yn it ynliedend haadstik wurdt op side 2 oanjûn wêr't it boek oer gean sil. Der sil in beskriuwing jûn wurde hoe't de Nederlânske oerheid yn de twintichste ieu reagearre hat op it stribjen fan de Fryske maatskippij om de Fryske taal te brûken yn juridyske situaasjes. Spesjaal omtinken sil jûn wurde oan it notariaat yn Fryslân en yn it bysûnder oan it gebrûk fan it Frysk by it opmeitsjen fan notariële akten. Yn de praktyk fan it boek wurde lykwols net allinnich de twintichste-ieske ûntjouwingen beskreaun, mar it sechstich siden tellende haadstik trije wurdt alhiel wijd oan de ûntjouwingen yn de njoggentjinde ieu. Nammers, de ûndertitel fan it boek is ek dúdlik: it giet om in histoaryske skets fan de ôfroanne twa ieuwen! Dat de auteur spesjaal omtinken oan it Frysk yn notariële akten jout is net ferkeard. Krekt yn it notariaat hat yn ferlyk mei oare offisjele domeinen navenant troch de tiid hinne it Frysk wol in goed plakje hân. Spitigernôch stiet de behanneling fan it Frysk yn notariële akten oan de ein fan it boek, min ofte mear as in tafefte nei de benammen kronologyske behanneling fan de matearje. Yn dy tafefte steane in hiele soad nijs-gjirrige saken, mar it hie safolle moaier en tagelyk helderder west as dy yn it histoaryske ramt opnommen west hienen. Op dizze wize is it boek earst yn haadsaak kronologysk ynrjochte, as it oan it notariaat ta is wurdt oergien op in tematyske behanneling. Wêrom't nammers spesjaal omtinken oan it Frysk yn notariële akten jûn wurdt, mist yn de ynlieding. Lykas mei de motivaasjes en de ferantwurdungen, komt it mei de konklúzjes nammers ek oan krapperein. Op side 435 giet de tekst hookstrooks as in nachtkears út. Oan de ein fan it boek hie ik bygelyks wolris lêze wollen wat it antwurd op de fraach yn de titel fan it boek is. De titel '*Waar gaan wij heen met het Fries*' is ûntliend oan in krante-artikel fan C.W. Stheeman, in eardere Ljouwerter rjochtbankpresidint. Troch dy titel foar it boek te kiezen, troch dy fraach te stellen mei fan de auteur ferwachte wurde dat er ek antwurd op dy fraach jout. Mei oare wurden, men mei oannimme dat dy titel mei doel keazen is, mar dat doel wurdt yn it boek net dúdlik makke.

It komt nammers faker foar dat ôfwykt wurdt fan in kronologyske behanneling. Yn haadstik twa, de beskriuwing fan de Fryske Beweging troch de tiid hinne, wurdt keazen foar de kronologyske oardering, mar der wurdt ek samar fan ôfwykt. Sa folgje de paragrafen 2.11 (ûntjouwingen yn de Fryske Beweging nei 1951) en 2.13 (ûntjouwingen sûnt de santiger jierren) elkoar yn tiid op, mar dêr tusken yn stiet de tematyske paragraaf oer de Frysk Nasjonale Partij. In oar foarbyld is paragraaf 3.6 oer J. de Bosch Kemper en A.A. de Pinto oer de taal yn de strafrechtseal. Dy paragraaf stiet tusken paragrafen oer it mûnlik gebrûk fan it Frysk foar de strafrechtseal yn de njoggentjinde ieu en it taalgebrûk yn Fryslân yn de njoggentjinde ieu. It hie folle fraaier west as de tige nuttige ynformaasje oer de wetlike mooglikheden en ûnmooglikheden fan oare talen as it Nederlânsk yn de rjochtseal as foarbeskôging opnaam wie yn haadstik trije oer it ge-

brûk fan it Frysk yn it offisjele ferkear yn it tiidrek 1811-1900. Mei wat De Bosch Kemper en De Pinto oer dy wetlike mooglikheden sein hawwe, hie de lêzer in better ynsjoch yn de Fryske mearje jaan kinnen. De ideeën fan de beide mannen hienen dêrom folle wiidweidiger beskreaun wurde moatten. It komt ek foar dat yn in kronologyske beskriuwing fan in ûnderwerp samar op in oar ûnderwerp yn in oare tiid oergien wurdt. In foarbyld dêrfan is paragraaf 4.8 oer it Frysk yn de riedseal fan Wûnseradiel en Wymbritseradiel yn de jierren 1924-1926. Yn de rin fan de paragraaf bedarret de lêzer samar yn de provinsjale steaten fan Fryslân yn 1907.

Mei de komposysje fan de haadstikken giet der wol faker wat mis. Yn haadstik sân oer Kneppelfreed wurdt paragraaf 7.8 (twadde saak Van der Burg) opnaam. Dat Sjirk Franses van der Burg wat mei Kneppelfreed te krijen hân hat, is dúdlik, mar de twadde rjochtsaak fan him yn 1952 stiet dêr los fan. De oare helte fan dizze paragraaf oer de feedokter dy't prinsipiëel Frysk prate foar de rjochter, giet oer in hiel oare rjochtsaak dêr't in Fryske tsjûge yn wegeret om him foar de rjochter te ferbrekken. It twadde foarbyld fan in net al te goed slagge komposysje is paragraaf 10.14 yn it haadstik oer de keamerbehandeling fan de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer yn de jierren 1954-1956. Yn dy paragraaf wurdt tusken de bedriuwen troch eefkes it brûken fan it Frysk yn de provinsjale steaten fan Fryslân yn 1955 behannele. In oar foarbyld stiet yn haadstik alve oer de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer yn de praktyk (1956-1970). Op side 260 wurdt sein dat yn '(...) deze periode nog twee taalzaken door de Commissie [d.i. Europeeske Kommisje foar de Rjochten fan de Minske, pd] (zijn) behandeld.' De earste saak is út 1965 fan ynwenners fan Leeuwen-St. Pierre jin de Belgyske steat en de twadde in saak fan de Fryske Nasjonale Partij jin de Nederlânske steat út 1986. De behandeling fan dy lêste saak yn dit haadstik dat de perioade 1956-1970 behannelet, is nuver. Mei dizze trije foarbylden fan miskomposysje liket it der wat op dat de auteur fan it boek syn macht oan gegevens allegearre kwyt wollen hat, mar net altyd goed witen hat wêr't er dy yn de tekst ûnderbringe moast.

Dy driuw om suver alles oan it papier ta te betrouwen, sawol yn de rinnende tekst as yn de noaten, is ek te sjen oan de gauris tige wiidweidige beskriuwing fan feiten en foarfallen. Oan de oare kant wurdt ek al te maklik te koart kriemd. Op side 30 yn noat 62 bygelyks. Dêr wurdt kommissaris fan de keninginne Pieter Albert Vincent baron van Harinxma thoe Slooten, de kommissaris dy't it Frysk yn de steateseal net tastie, behannele. De noat beslút dan mei de opmerking dat Meindert Schroor yn in publikaasje fan 2000 in posityf byld fan de man sketst hat. Oan dy opmerking giet hielendal net foarôf dat fan de baron in negatyf byld bestiet, hy hie it allinnich net stean op it Frysk yn de steateseal. Wat nammers dat positive byld ynhâldt, wurdt de lêzer yn it boek net gewaar. In oar foarbyld fan dat te koarte kriemen stiet op side 383. Dêr wurdt in artikel fan Wolter Jans Nijenhuis oanhelle, mar der wurdt fierders neat mei dien. It artikel út *De Nije Mienskip* fan 1928 hie nammers nijsgjirrich genôch west om al omtinken oan te jaan. Nijenhuis hat fan 1947 oant 1976 notaris west yn Gytsjerk en him lange tiid ynspand foar it brûken fan it Frysk yn it offisjele ferkear. Yn it artikel mei de titel 'Konsekwinsjes en seedlike plichten fen ús Frisist wêzen' giet er yn op it mûnling brû-

ken fan it Frysk. Hy is fan betinken dat yn Fryslân safolle mooglik Frysk praat wurde moat, dat in frjemd yn it Frysk oansprutsen wurde moat en in frjemd dy't echt gjin Frysk ferstean kin by wize fan geunst yn it Nederlânsk tasprutsen wurde mei. As er yn syn lêzing hast oan 'e ein is, seit er dat er mei syn beskriuwing fan it Frysk as sprutsen taal wol de foarnaamste konsekwinsjes fan it Frisist-wêzen jûn hat, mar dat it Frysk ek as skriuwtal brûkt wurde moat. Mei de ynhâld fan dit artikel hienen de driuwfearren fan notaris Nijenhuis om te iverjen foar it Frysk yn notariële akten, mar ek yn oare offisjele domeinen, taljochte wurde moatten.

Mei dit artikel fan Nijenhuis binne wy by in swak stee fan it boek bedarre. Sleauwens, ûnfolsleinens en ûnkrektens wurdt men mei konfrontearre by it lêzen fan it boek. Oan twa kear ta wurdt de titel fan it artikel net goed oernaam: Frisist stiet der yn as Frisit. It artikel stiet yn twa parten yn *De Nije Mienskip* ôfprinte, mar yn noat 61 op side 383 wurdt allinnich mar it earste part fan it artikel ferantwurde. Faaks hat Van der Velden it twadde stik, dêr't Nijenhuis syn ideeën oer it Frysk as skriuwtal yn steane, oer de kop sjoen. De titel fan it tydskrift fan de Jongfryske Mienskip wurdt nammers ek konsekwint as *De Nye Mienskip* opnaam.

Ik jou hjirre in blomlêzing út myn lange list fan sleauwichheden. Op side 479 stiet in alfabetysk ynrjochte list mei rieplachte kranten en tydskriften dy't net konsekwint alfabetysk is en de titel *De Stiennen Man* stiet der twaris yn, ien kear ûnder de *d* en ien kear ûnder de *s*. Fan guon tydskriften is allinnich mar de gongbere ôfkoarting brûkt. Foar lêzers dy't al dy ôfkoartingen net kenne, is dat wol ferdeulde lestich. Yn it register strike inisjalen gauris net mei wat yn de tekst stiet. Professor Vrij syn inisjalen binne M.P., yn it register hyt er P.M., J.R.H. van Schaik is yn it register ek yn dusoarder rekke. It register hat nammers gâns mear sleauwichheden yn him. Under J. Scheps wurdt ûnder mear nei blanko side 448 ferwiisd. Fryske sitaten wurde yn it boek yn 'e regel ta geriif fan lêzers dy't it Frysk net machtich binne yn it Nederlânsk oerbrocht, mar it komt foar dat dy oersetting der net is. In foarbyld dêrfan is te finen yn noat 11 op side 107. Op side 359 is notaris Ernest de Lange de foarsitter fan de Ring Leeuwarden fan de Koninklijke Notariële Beroepsvereniging, mar op side 417 is er de 'voormalige' foarsitter fan dy feriening. Sawol op de siden 166 as 167 wurdt beskreaun wêr't de lytse sittingsseal yn it Ljouwerter Paleis fan Justysje is. Sa nei byelkoar hie dat wol mei ien kear ta kinnen. Soksoarte dûblueres komme nammers gauris foar. Op side 193 stiet dat Teake Hoekema de earste Fryske doktorandus wie, yn noat 188 op side 183 stie dat ek al. Oanfoljende ynformaasje by persoanen stiet lang altyd net op it goede plak. Frederik Carel Gerretson (ps. Geerten Gossaert) syn berte- en stjerjier wurde op side 208 jûn, mar de man wurdt op side 204 al yntrodusearre, dat dêr hienen dy jiertallen better op harren plak west. En dan it lêste foarbyld fan de sleauwichheden yn it boek. Op side 295 wurdt de opmerking makke dat 'Tietjerksteradeel' no Tytsjerksteradiel hyt, achter de gemeentenamme 'Wonseradeel' stiet net dat de gemeente in offisjele Fryske namme hat. Op side 302 stiet wol dat Wûnseradiel de offisjele namme is. Opmerklik is nammers dat yn it boek de offisjele Fryske plaknammen net brûkt wurde, de offisjele provinsjenamme Fryslân wurdt ek mijd.

De neikommende ûnfolsleinichheden wol ik hjirre neame. Yn de niis oanhelle list fan tydskriften op side 479 mist yn alle gefallen *De Nije Mienskip*. By gâns persoanen wurdt it berte- en eventueel it stjerjier jûn. Foar de lêzer fan it boek is dat tige nuttige ynformaasje, mar dy kin der net altyd op te seil gean. Op side 5 bygelyks wurdt fan Kneppelfreedman Tjebbe de Jong allinnich mar it bertejier 1901 jûn, wylst er yn 1979 al stoarn is; sûnder grutte ynspanning hie it fraachteken foar it stjerjier oplost wurde kinnen. Fan Garmant Nico Visser stiet ek allinnich mar syn bertejier 1910 op side 26, noat 77. Visser is yn 2001 ferstoarn en dat jiertal hie yn in boek dat yn 2004 ferskynd is, net misstien. It komt ek foar dat persoanen hielendal gjin berte- en stjergegevens meikrije. Sa moat de lêzer op side 78 sels útsykje wannear't ds. Sjoerd Wartena (1843-1917) libbe. Yn it register sitte sleauwichheden, en der steane ek ommisjes yn. Sa steane op side 67 yn noat 92 in Koning, in Brants en in Witholt. Brants wurdt wol, Witholt en Koning wurde net yn it register neamd. Goasse Groustra wurdt op side 153 neamd, mar it register hat er net helle. De betrouberens fan it register kin dus yn twivel lutsen wurde.

De foarbylden fan ûnkrektichheden dy't ik yn it boek oantroffen haw, ferdiel ik yn trije kategoryen. Alderearst ûnkrekte boarnefermeldingen. Op side 56 wurdt it *Wurdboek fan de Fryske taal / Woordenboek der Friese taal* (WFT) oanhelle as *Woordenboek der Friese taal*, yn noat 45 op deselde side hyt it wurdboek *Woor-denboek Friese Taal*. Yn de ôfkoartingelist op side XIV wurdt de Fryske titel *Wurdboek fan de Fryske Taal* brûkt, dat ynkonsekwinter en ûnkrekter kin it hast net. Op side 2, noat 8 en yn de literatuerlist wurdt de titel fan Durk Gorter syn proefskrift op ûngelikense wize mei flaters oanhelle.

It sitearjen is ek lang altyd net sûnder wryt of slyt dien. Neist de hjirfoar oanhelle sitearflater út *De Nije Mienskip*, jou ik noch twa foarbylden. Op side 312 stiet in sitaat út Piet Hemminga syn proefskrift. Syn sin 'Bovendien kan de door Binnenlandse Zaken voorgestelde redactie geen juridische toetsing doorstaan' op side 210, wurdt yn de doetiid omset. Op side 169 wurdt sitarre út in brief fan D.H. Okma. It sitaat is sa: 'Lykwols ornearre ik Jo foar al to hastige dieden warskogje to moatten en Jo to forsykjen diu earst restich oer to sliepen, de saek fen de Fryske Biweging freget dêrom.' Dat wurdje *diu* liket by hastich lêzen yndie wol sa yn it brief te stean, mar sûnder twivel hat Okma dêr skreaun *dêr*. It boek '*Waar gaan wij heen met het Fries*'? is skreaun troch immen dy't him foar syn ûndersyk it Frysk lêzen eigen makke hat en him hielendal yn it 'Fryske wrâldsje' ynlêzen hat. Dat is in respektabele prestaasje en der is begryp foar op te bringen dat it Frysk yn de boarnen wolris in behindering west hawwe kin, mar mei wat mear akkuratens hie sa'n fersin as *diu* út it boek keard wurde kinnen.

It omgean mei de boarnen is ek net altyd frij fan ûnkrektens. Sa wurdt yn it ramt fan it besprek fan de kwestje oer it smoarge keningintsje yn 1892 op side 56 útholden dat yn de konsepttekst fan it WFT yn it artikel *smoarch* de betsjuttingen 'nog niet volwassen' en 'hoogstongunstige betekenis tegen volwassenen' misse. Dy betsjuttingen steane der lykwols yn de skiften 9 respektivelik 11 wol yn. Op side 1, noat 3, wurdt in oersjoch jûn fan de kriterien en plakken yn Fryslân dêr't in oare taal as it Frysk praat wurdt,

mar It Hearrenfean en Kollum en omkriten wurde dêr net by neamd, wylst dy wol yn de boarne steane dy't rieplachte is. It tredde en lêste foarbyld fan it net goed omgean mei boarnen stiet op side 417. De iepeningssin fan paragraaf 15.21 (Frysktalige akten yn it protokol-Tuinstra) is sa: 'Door zijn flamboyante verschijning was voor velen Bauke Tuinstra (1900-1975) uit Wommels de verpersoonlijking van de Friestalige schrijver.' Men mei oannimme dat de skriuwer fan dy sin dy konstatearring oer Tuinstra út ien of oare boarne helle hat, mar in ferwizing nei dy boarne moat hjirre omdoch nei socht wurde.

Sleau, ûnfolslein en ûnkrekt en twivel oer de wize fan ûndersyk, rinne gear yn noat 20 op side 424 en 425. De Frysktalige akte fan levering dêr't dit besprek mei iepenet hat de ûnbetrouberens fan dy noat ferret. It slot út dy akte:

'Nei saaklike opjefte fan de ynhâld fan dizze akte oan de ferskynde persoanen hawwe dy allegearre ferklearre dat hja fan de ynhâld fan dizze akte kennis nommen hawwe en op in folslein foarlêzen gjin priis stelle. Dêrnei is dizze akte, nei beheind foarlêzen, troch de komparanten en my, notaris, ûndertekene [...].'

Der is gjin twivel mooglik, wy sieten yn 1995 trijeresom foar in echte notaris oer, gjin kandidaat-notaris dy't eefkes ramplesant foar syn baas wie. Yn it oersjoch fan notarissen dy't yn it tiidrek 1979 oant 1997 in Frysktalige akte beret hawwe, mist Gerben Huizinga. Hy stiet lykwols ûnder Theunis Ynses de Boer as kandidaat-notaris mei noch twa oare kandidaat-notarissen. Huizinga hat lykwols noait kandidaat-notaris by De Boer west, en Stein, ien fan de oare twa, likemin. Huizinga en Stein hienen dus yn it steatsje fan notarissen mei Frysktalige akten stean moatten. Yn bylage seis op de siden 541 oant en mei 543 stiet in útwurke oersjoch fan de akten dy't op side 424 ynventarisearre binne. Yn dy bylage stiet notaris Huizinga wol twaris mei in Fryske akte, uzes stiet der kreas by. No ja, uzes, yn it oersjoch stiet mines, partij 2. b. wurdt net neamd, wylst by guon oare akten yn it oersjoch meardere partijen wol ferantwurde binne.

Yn deselde noat 20 wurdt fan elke notaris op basis fan *Fikkert's jaarboeken* 1979, 1980, 1990 en 1997 de datum fan beneamen en eventueel de datum fan defungearjen neamd. Dat oersjoch is tige ûnfolslein. Sa is fan ien notaris gjin datum fan beneamen en likemin fan defungearjen opnaam en fierdersoan is fan ferskillende notarissen de datum fan defungearjen net neamd. As Van der Velden in oerke de muoite naam hie om alle *Fikkert's jaarboeken* fan 1979 oant en mei 2004 troch te nimmen, hie it oersjoch kreas folslein west. Op oare plakken yn it boek wie er al sleau mei inisjalen, yn dit oersjoch giet it gewoan troch. Sa wurde de notarissen Beth en Nauta hjirre ien fan harren trije foarletters ôfnaam.

Mar, der is noch wat mei de ynventarisaasje fan de Frysktalige akten tusken 1979 en 1997 te rêden. Yn sawol it oersjoch yn noat 20 as yn de seisde bylage mist yn alle gefallen noch ien Frysktalige akte: op 1 maaie 1989 is op fersyk fan Fedde Dijkstra en Kobe Flapper troch notaris S.D.T. Dantuma fan Burgum in akte fan levering ûndertekene. Hat it Kadaster fan Ljouwert dy akte net yn in kartonnen doaze dien, mar alhiel weimoffele? Of ... Yngefal't it Kadaster noch in oare metoade fan opbargjen fan Fryske akten hantearret, dan hat de wize fan sykjen om Frysktalige notariële akten dy't yn iepen-

biere registers sitte net de goede west. Hoe't it ek is, it oantal Frysktalige akten dat jûn wurdt, is net korrekt.

Al de onkrektichheden, sleauwichheden en ûnfolsleinichheden meitsje dit boek, dat syn wearde hat om de macht oan ynformaasje, tagelyk fan minder wearde. Want men kin der net om hinne en stel nei it lêzen fan it boek de fraach: wat is wol betrouber? Mei mear akkuratens en faaks mei mear geduld en mear ûndersykstiid hie dy fraach net steld hoegd te wurden. As dy kondysjes der west hienen, hie de ferantwurdig fan it hoe en het fan de opset fan it boek en it ûndersyk faaks ek helderder kinnen en wienen de konklúzjes fan it ûndersyk de lêzer mooglik net ûntholden.

Pieter Duijff
De Halewei 66
9104 DG Damwâld